

Pr. Cristian Barnea

**Sfântul Ierarh Iacob Putneanul,
Mitropolitul Moldovei**

Pagini de spiritualitate și istorie românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BARNEA, CRISTIAN

Sfântul Ierarh Iacob Putneanul, Mitropolitul Moldovei:
pagini de spiritualitate și istorie românească / pr. Cristian Barnea; carte tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Teofan, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei. - Iași: Doxologia, 2023

ISBN 978-630-301-061-8

2

Tehnoredactori: Rema Zugravu, Alina Andrei

Design copertă: Lucian Dragomir

Prepress: Leonard Lunguleac

Editura Doxologia, Cuza-Vodă 51, 700038, Iași

Tel.: 0232216693; Fax: 0232216694

Email: edituradoxologia@gmail.com

 Editura Doxologia

Comenzi:

<https://edituradoxologia.ro>

Email: comenzi@edituradoxologia.ro

Tel.: +40 724 550 463

Coperta: Mănăstirea Putna și împrejurimile
(tablou, sec. al XVIII-lea)

© Mănăstirea Putna.

© DOXOLOGIA, 2023

ISBN: 978-630-301-061-8

Pr. Cristian Barnea

**SFÂNTUL IERARH IACOB PUTNEANUL,
MITROPOLITUL MOLDOVEI**

**Pagini de spiritualitate
și istorie românească**

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2023

„Grija cea lumească lepădând și viața pustnicească trăind,
ca un bun păstor turma cea cuvântătoare a Moldovei ai păzit,
pentru aceasta cu îngerii în ceruri te veselești,
Sfinte Ierarhe Iacob, Arhiepiscopul lui Hristos,
roagă-te pentru sufletele noastre”
(Tropar, glas 3)

CUPRINS

Lista abrevierilor	7
1. O viață dăruită slujirii lui Dumnezeu și oamenilor ...	9
2. Portret de familie	16
3. Iacob, episcop de Rădăuți (1745-1750)	28
3.1. Cărțile de slujbă, școlile, preoții	32
4. Iacob Putneanul, mitropolitul Moldovei (1750-1760)	40
4.1. Alegerea în scaunul de Mitropolit al Moldovei ...	41
4.2. Fiscalitatea timpului: văcăritul, cunița și alte dări	43
4.3. Sinodul de la Iași – „un fals patriotic”	48
4.4. „Iacob, Mitropolitul, care a legat văcăritul” ...	64
4.5. Mereu, Mănăstirea Putna	70
4.6. Mitropolitul Iacob alături de popor	76
4.7. Grija mitropolitului pentru românii ortodocși din Transilvania	83
4.8. Retragerea la Mănăstirea Putna	86
4.9. Iubitor de cărți și de limba română	94
5. <i>Proin</i> mitropolitul Iacob	121
5.1. Al doilea ctitor al Mănăstirii Putna	122
6. Din biserica Mănăstirii Putna în sinaxarul Bisericii	130
7. Bibliografie	139
8. Anexe	152

LISTA ABREVIERILOR

- AARMSI** – Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice
- AARMSL** – Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Literare
- AIIAI** – Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie A. D. *Xenopol*, Iași
- AP** – Analele Putnei, Centrul de Cercetare și Documentare „Ștefan cel Mare”
- AARMSI** – Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice
- AARMSL** – Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Literare
- AIIAI** – Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie A. D. *Xenopol*, Iași
- AP** – Analele Putnei
- BAR** – Biblioteca Academiei Române
- BCIR** – Buletinul Comisiei Istorice a României
- BCU** – Biblioteca Centrală Universitară *Mihai Eminescu*, Iași
- BOR** – Biserica Ortodoxă Română
- CI** – Cercetări Istorice
- IN** – Ioan Neculce
- MA** – Mitropolia Ardealului
- MMS** – Mitropolia Moldovei și Sucevei
- RI** – Revista Istorică
- SMIM** – Studii și Materiale de Istorie Medie

Suceava – Anuarul Muzeului Județean Suceava

TV – Teologie și Viață

1. O VIAȚĂ DĂRUITĂ SLUJIRII LUI DUMNEZEU ȘI OAMENILOR

Chipurile celor dinaintea noastră se pierd în istorie. Gândurile lor, care au animat fapte și gesturi de mult uitate, consemnate în hrisoavele vremii sau așezate cu discreție printre cuvintele meșteșugite ale cronicarilor atrag, uneori, într-un chip special, atenția peste veacuri. În viața mereu trăită pentru a birui ziua de azi și pe cea de mâine, a acorda timp cuiva care a trecut înseamnă nu doar a te opri din mișcarea mereu grăbită, ci și a-ți deschide inima și mai ales mintea spre apropierea de cel care, deși a trăit cândva, a lăsat în urma lui o lumină care strălucește. Așa l-am „descoperit” pe Iacob Putneanul, Mitropolitul Moldovei, despre a cărui viață și lucrare nu izbutisem să găsesc multe scrieri la vremea aceea, dar a cărui mireasmă de sfințenie pe cât de puternică, pe atât de inefabilă, era recunoscută de mulți.

Textul de față reprezintă lucrarea de disertație cu titlul „Mitropolitul Iacob I Putneanul – factor de autoritate socială prin spiritualitate și cultură în Moldova veacului al XVIII-lea”¹, pe care am susținut-o

¹ Un fragment a fost publicat cu același titlul în Pr. prof. univ. dr. Viorel Sava, Pr. lector univ. dr. Dan Sandu, Prep. drd.

în anul 2008 la Facultatea de Istorie din Iași, sub îndrumarea Domnului Profesor univ. dr. Ștefan S. Gorovei, căruia cu recunoștință îi așez înaintea smerit și sincer prinos de mulțumire. Ulterior, m-am străduit să actualizez și să completez acest demers cu rezultatele cercetărilor care au urmat, mai cu seamă, că în anul 2016, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința din data 6-7 iunie 2016, a hotărât trecerea lui Iacob, Mitropolitul Moldovei în rândul Sfinților, cu prilejul împlinirii a 550 de ani de la întemeierea Mănăstirii Putna. Constat că și atunci când pregăteam susținerea disertației, dar și acum, după mai mulți ani, recitind viața acestui mare ierarh al Moldovei, al doilea ctitor al Putnei, se confirmă faptul că trebuie să ne apropiem de oameni de astăzi, precum și față de cei de altădată cu respect, cu atenție, cu delicatețe și cu bucurie.

Referitor la contextul istoric în care a trăit Sfântul Ierarh Iacob Putneanul, se impune să precizăm că după înfrângerea de la Stănilești, 22 iulie 1711²,

Emilian Iustinian Roman (coordonatori), *Învățăământul universitar vocațional la ceas aniversar – 2010*, carte tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Teofan, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Editura Doxologia, Iași, 2011, pp. 406-423.

² Confruntarea de la Stănilești, în județul Vaslui, (18-22 iulie 1711) între rușii conduși de țarul Petru cel Mare aliați cu oastea lui Dimitrie Cantemir și armata otomană în fruntea căreia se afla marele vizir Mehmed Pașa se încheie cu pacea acceptată de acesta din urmă la 23 iulie 1711. Între consecințe,

în Țările Române s-a instaurat regimul domniilor fanariote. În timpul acestora, însemnătatea Bisericii a sporit, aceasta „afirmându-se ca o instituție fundamentală în stat”³. Viața ecleziastică a fost intensă atât din perspectiva raporturilor cu domnia, cât și în ceea ce privește cultivarea unor relații speciale cu alte scaune ale Bisericii Răsăritului⁴. Pe de altă parte, intensificarea prozelitismului catolic împreună cu accentele de dominare ale lumii grecești, la care se adaugă influența rusească, au permis Bisericii, la noi, să fie principalul factor de stabilitate socială și de propășire culturală.

Biserica s-a arătat ca o adevărată „maică a neamului românesc”, la cârma ei rânduindu-se păstori pătrunși de responsabilitatea misiunii lor. Astfel, de la arhiepiscopul Ghedeon de Agapia (1708-1723) și până la mitropolitul Veniamin Costachi (1803-1808; 1812-1842), este cunoscut doar un singur ierarh de alt neam, Nichifor Sidis sau Grecul din Peloponez

este și întărirea controlului otoman asupra Țărilor Române, prin instaurarea regimului fanariot, mai întâi în Moldova, apoi în Țara Românească.

³ Constantin Bălan, „Biserica”, în Dr. Paul Cernovodeanu, Prof. univ. dr. Nicolae Edroiu (coordonatori), *Istoria românilor*, vol VI, Academia Română, Editura Enciclopedică, București, 2002, p. 337.

⁴ Constantin Bălan, „Biserica”, în Dr. Paul Cernovodeanu, Prof. univ. dr. Nicolae Edroiu (coordonatori), *Istoria românilor*, vol VI, p. 339.

(1739-1750)⁵, Biserica păstrându-și „nealterat caracterul românesc”⁶. Dintre toți aceștia se remarcă, la mijlocul veacului al XVIII-lea, chipul mitropolitului Iacob Putneanul⁷, cel care a slujit cu demnitate jertfelnică Biserica și țara. Nicolae Iorga avea să observe că pentru acea vreme, putnenii au făcut din Moldova ceea ce râmnicenii izbutiseră a face în Țara Românească, iar mitropolitul Iacob a călăuzit pe moldoveni asemenea episcopului Chesarie între olteni⁸.

Fără a avea pretenția epuizării și a cunoașterii depline a vieții Mitropolitului Moldovei care, din

⁵ Constantin Bălan, „Biserica”, în Dr. Paul Cernovodeanu, Prof. univ. dr. Nicolae Edroiu (coordonatori), *Istoria românilor*, vol VI, pp. 339-340.

⁶ Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, ediția a III-a, vol. II, Cuvânt înainte de Preafericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Trinitas a Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 2006, p. 301.

⁷ Din tot veacul al XVIII-lea s-au distins doar doi mitropoliți: Iacob Putneanul și Iacob Stamati. Cf. Gh. Adamescu, *Istoria literaturii românești*, colecția „Biblioteca pentru toți”, nr. 846-850 bis, București, Editura Alcalay, 1938, p. 128, apud Diacon Dr. Alexandru I. Ciurea, *Figuri de ierarhi moldoveni: Iacob Stamati (1749-1803)*, Iași, Atelierele grafice Alexandru A. Țerek, strada Mârzescu, nr. 9, 1946, p. 4.

⁸ Nicolae Iorga, *Istoria literaturii române, în secolul al XVIII-lea. Epoca lui Dimitrie Cantemir - Epoca lui Chesarie de Râmnic*, vol. I, București, Institutul de Arte Grafice și Editură „Minerva”, 1901, p. 151.

liniștea chiliei a trecut în slava sfinților lui Dumnezeu, paginile care urmează îl vor înfățișa pe Sfântul Iacob așa cum ni l-au păstrat documentele: ca personalitate proeminentă, implicat plenar în viața publică, impunându-se atât timpului său, cât și a posterității. Dincolo de izvoarele care vorbesc direct despre el, există și o serie de știri adiacente, care ne dezvăluie contextul istoric, persoanele din jurul său, urmările în timp ale activității lui prodigioase.

Prin urmare, paginile care urmează reprezintă o introducere, un punct de plecare pentru o lucrare vastă care ar trebui să-i fie dedicată, structurând cronologic demersul nostru, după etapele mari din viața Sfântului ierarh: ca episcop de Rădăuți, Mitropolit al Moldovei și proin Mitropolit la Putna. În fiecare dintre aceste etape de viață, documentele vremii interferează cu diferite evenimente care s-au petrecut, întregind, astfel, personalitatea și complexitatea activității marelui Ierarh a cărui inimă va fi fost legată pentru totdeauna de Sfânta Mănăstire Putna. Unele aspecte abordate sunt neelaborate și doar enunțate, ele necesitând o cercetare amănunțită care să întregască această perspectivă hagiografică.

De obicei, suntem obișnuși să aflăm despre sfinți din sinaxare sau din minunile pe care le mijlocesc înaintea lui Dumnezeu și mai puțin din documentele timpului lor. Cartea de față propune acest drum invers: de la mărturiile din vremea mitropolitului Iacob și până la modul în care icoana

vieții lui s-a păstrat în memoria veacurilor ce i-au urmat. Astfel, am încercat să prezint un crâmpei din bogata și rodnică lucrare săvârșită de Sfântul Ierarh Iacob Putneanul, de la intrarea lui în obștea mănăstirii Putna, la vârsta de 12 ani, și până la revenirea sa acasă, din scaunul de Mitropolit al Moldovei, în anul 1760, încheind demersul nostru cu trecerea sa la Domnul, la mijlocul lunii mai a anului 1778.

Dacă prin resurse bibliografice și metodă, lucrarea de față este specifică domeniului Istoriei, prin subiectul ei și, mai ales, prin scopul propus, ea aparține Teologiei, și mai cu seamă Spiritualității Ortodoxe. Este rodul unei abordări interdisciplinare, nici nu se putea altfel, pentru a surprinde pe de o parte, contextul de viață al Sfântului Iacob, iar, pe de altă parte, virtuțile cu care l-a împodobit Dumnezeu – semnul văzut al unirii cu El.

Om al faptelor izvorâte din credință, fidel chemării sale monahale, cel ce a fost numit „al doilea ctitor mare și înnoitor”⁹ al sfintei Mănăstiri Putna

⁹ „Prothesis adecă Pomelneac al Sfintei Mănăstiri a Putnei, Care, acum, întru acest chip s-au înnoit după izvodul al celui vechili pomeal nec. Cu osărdia Preosfințitului, mitropolitului a toată Țara Moldovei, chir Iacov, în zilele Prealuminatului domn și oblăduitoriului a toată Țara Moldovei, IO Constan din Racoviță Voevod, la anii de la Adam 7265, iară de la Mântuitoriul nostru I(isu)s H(risto)s 1756, în luna lui noemvrie. Și s-au scris de mine, smeritul întru ieromonași, Nathanaïl Dreteanul, duhovnicul de la Pășcani”, la Monah Alexie

oferă o adevărată lecție de viață, de autentică trăire ortodoxă. Virtuțile sale răzbat până astăzi și înmiresmează inima celui care se apropie cu smerenie de sfânta lui viețuire. Așezarea sa în rândul sfinților ne întărește convingerea că cel care și-a încredințat viața lui Dumnezeu iubind oamenii, slujindu-le cu inima curată, trece din negura încă nedeslușită și plină de încercări a vremurilor spre slava veșnică a lui Dumnezeu. Contemplarea vieții și a faptelor Sfântului Ierarh Iacob Putneanul, Mitropolitul Moldovei, ne prilejuiește să întrededem urmele pașilor lui Dumnezeu în istorie și să privim cu nădejde spre marea Lui iubire de oameni.

Cojocaru, *Pomelnicile mănăstirii Putna și ale schiturilor ei*, carte tipărită cu binecuvântarea Înaltpresfințitului Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților, Editura Mitropolit Iacov Putneanul, Sfânta Mănăstire Putna, 2017, p. 85.

2. PORTRET DE FAMILIE

Depre viața și familia lui Iacob, acest „însemnat sprijinitor al culturii noastre bisericesti”¹⁰, cum îl va numi Nicoale Iorga, nu avem foarte multe date¹¹. Știm că s-a născut la 20 ianuarie 1719, probabil la Rădăuți¹² sau în nordul Moldovei. Profesorul Petronel Zahariuc remarca în viața mitropolitului Iacob data de 20 ianuarie, când este pomenit Sfântul Cuvios Eftimie cel Mare¹³ (377-473), nevoitor

¹⁰ Nicolae Iorga, *Istoria literaturii române, în secolul al XVIII-lea...*, p. 531.

¹¹ Puținătatea știrilor legate de Iacob au determinat oarecum structura lucrării de față. Astfel, după această prezentare cronologică *à bref*, vom insista pe trei etape mari din viața mitropolitului Iacob: perioada ca episcop de Rădăuți, activitatea de mitropolit la Iași, urmate de rodnică lucrare de la Putna până la trecerea sa în veșnicie.

¹² † Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, *În slujba Ortodoxiei românești, a năzuințelor de unitate națională și de afirmare a culturii român - Mitropolitul Iacob Putneanul (1719-1778)*, Mănăstirea Neamț, 1978, p. 7.

¹³ Petronel Zahariuc, „Mitropolitul Iacob Putneanul și «necazul de obște»”, în *AP*, anul V (2009), nr. 1, p. 219. Numele marelui nevoitor din secolul al V-lea εὐθυμία format din εὐ-bun, bine și θυμός, suflet, duh, dispoziție sufletească, spirituală înseamnă liniște, bucurie sufletească sau fire, temperament

din regiunea Ierusalimului, în peșterile izolate ale Iordanului și ale Mării Moarte. Astfel, distinsul istoric sublinia asocierea unor evenimente din viața mitropolitului Iacob care au avut loc la această dată: ziua nașterii sale, 20 ianuarie 1719, aducerea în aceeași zi a anului 1758 a rămășițelor părinților săi între „zidurile bisericii marelui Ștefan” sau primirea schimei mari, prilej cu care s-a numit Eftimie.

La 24 martie 1731, pe când avea 12 ani a intrat în obștea mănăstirii Putna, fiind călugărit doi ani mai târziu, în 1733¹⁴. Peste trei ani, la 2 iunie 1736, a devenit ieromonah, fiind hirotonit de părintele

bun, cf. Tatiana Petrache, *Dicționar de nume*, carte tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Teofan, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Editura Doxologia, Iași, 2016, p. 59.

¹⁴ Vezi și nota 49 la Pr. Constantin Cojocaru, „Antonie, Mitropolit al Moldovei”, în *AP*, anul V (2009), nr. 1, p. 178, precizează ca și Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, ediția a III-a, vol. II, pp. 301-302, rezerva aspra datei de naștere a Mitropolitului Iacob, 20 ianuarie 1719: „Nu ne mirăm, spune Pr. Constantin Cojocaru că e călugărit la 14 ani, ieromonah la 17 ani, egumen la 25 de ani și episcop la 26 de ani, ci ne întrebăm în ce perioadă și la ce vârstă va fi fost el elevul lui Antonie la Putna, înainte de 1728. Antonie a avut obiceiul să fie naș de călugărie ucenicilor săi, așa cum a procedat și cu Vartolomei Mazereanu și, probabil, și cu alții. Apoi după retragerea mitropolitului Iacob la Putna în 1760 (își face testamentul în 1762), și se declară «la vârsta bătrânelor» (moare în 1778). Or, după datele prezentate mai sus, Iacob Putneanul ar fi murit la 59 de ani. Altfel ar sta lucrurile dacă i-am considera nașterea măcar cu zece ani mai devreme”.

său duhovnicesc, Antonie, care a fost și Mitropolit al Moldovei între anii 1730-1739, pentru ca în perioada 15 ianuarie 1744¹⁵ și 11 august 1745, Iacob să fie egumen al Putnei. La numai 26 de ani a fost ales episcop de Rădăuți¹⁶ urmându-i episcopului Varlaam „începătorul tipografiei de acolo, încă de la 1747”¹⁷, iar timp de 5 ani s-a îngrijit de bunul mers al acestei episcopii. Părinții săi au îmbrățișat viața monahală, cu numele de Adrian și Maria, asemenea, un frate, o soră și cumnatul acesteia. Fratele a devenit Ioil, sora – Pelaghia, iar soțul acesteia, va fi ieromonahul Misail de la schitul Doljești¹⁸.

La Iași, Constantin Racoviță¹⁹ (1749-1753) din motive neștiute²⁰ a obligat pe mitropolitul Nichifor

¹⁵ Dimitrie Dan, *Cronica Episcopiei de Rădăuți cu apendice de documente slavone originale și traduse și mai multe ilustrațiuni*, Viena 1912, Editura Fondului Religionar Gr. Or. al Bucovinei în Cernăuți, nota 10, p. 112.

¹⁶ N. Grigoraș, „Mitropolitul Iacob Putneanul (20 ianuarie 1719 - 15 mai 1778)”, în *MMS*, anul XXXIV (1958), nr. 9-10, p. 791.

¹⁷ Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii Românești și a vieții religioase a românilor*, vol. II, ediția a II-a, revăzută și adăugită, București, Editura Ministeriului Cultelor, 1930, p. 88. Vezi și Pr. prof. Petru Rezuș, „Din istoria învățământului teologic din Moldova de Nord”, în *MMS*, anul XXXVII (1961), nr. 1-2, p. 18.

¹⁸ † IPS Calinic, Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților, „Sfântul Ierarh Iacob Putneanul”, <https://www.arhiepiscopia sucevei.ro/sfantul-ierarh-iacob-putneanul-cuvantul-inaltprea-sfintitului-parinte-calinic/>, accesat la data de 29 aprilie 2023.

¹⁹ General M. Racoviță-Cehan, *Familia Racoviță-Cehan, genealogie și istoric. Studii și cercetări*, Academia Română, LVI,

Greul, din Peloponez²¹, să se retragă în anul 1750²². *Cronica Ghiculeștilor* ne descrie, astfel, momentul: „În al doilea an de domnie al lui Constantin Racoviță a răposat întru Domnul, mitropolitul Nichifor din Peloponez și a urmat în scaunul de Rădăuți episcopul de Rădăuți, Iacob. Acesta era un om cu purtări cuviincioase și pildă bună, a fost însă silit să cheltuiască cam treizeci de pungi până să înlătore pe un arhieriu străin, care cu puterea banilor a întrebunțat toate mijloacele să ajungă în scaunul acestei mitropolii”²³. Episcopul Iacob de Rădăuți este ales

Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, București, 1942, pp. 110-136. A se vedea și Idem, *Întregiri la lucrarea publicată de Academia Română relativ la Familia Racoviță-Cehan, fișe nominale și fotografii*, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, București, 1942, pp. 23-24.

²⁰ Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii Românești și a vieții religioase a românilor*, vol. II, p. 88.

²¹ Constantin Bălan, „Biserica”, în Dr. Paul Cernovodeanu, Prof. univ. dr. Nicolae Edroiu (coordonatori), *Istoria românilor*, vol. VI, p. 340.

²² Nichifor preia înalta funcție în martie 1740 și va demisiona la 27 octombrie 1750, Nicolae Iorga, „Condica de hirotonii a Mitropoliei Moldovei”, în **BCIR**, vol. 3, București, Institutul de Arte Grafice „Mercur”, 1924, p. 3.

²³ *Cronica Ghiculeștilor, Istoria Moldovei între anii 1695-1754*, text grecesc însoțit de traducera românească cu prefață, introducere, glosar și indice, ediție îngrijită de Nestor Camariano și Ariadna Camariano-Cioran, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1965, p. 643. Pentru explicația

mitropolit de Adunarea²⁴ țării din care făceau parte: Ioanichie, episcopul Romanului, Iorest, episcopul Hușilor, boierii țării, egumenii mănăstirilor și alți clerici, fiind întronizat la 13 noiembrie 1750²⁵. La Rădăuți, i-a urmat Dosithei Herescu, egumenul Putnei²⁶ (1750-1789) ucenic al aceluiași Antonie.

Doar după zece ani, la începutul lui 1760²⁷, Iacob fu silit să se retragă la Putna²⁸, mănăstirea sa de

lămuritoare asupra înțelegerii textului, vezi Ștefan S. Gorovei în „Semnificația unor documente false din veacul XVIII”..., pp. 454-456.

²⁴ Melchisedec, Episcopul Dunării de Jos, *Chronica Hușilor și a Episcopiei cu aseminea numire*, București, Tipografia C. A. Rosetti, 1869, p. 221. Vezi și Dimitrie Dan, *Cronica Episcopiei de Rădăuți...*, p. 114.

²⁵ Dimitrie Dan, *Cronica Episcopiei de Rădăuți...*, nota 1, p. 114, unde se precizează că în înscricția de pe tabloul de la Mănăstirea Putna al mitropolitului Iacob, data este 14 noiembrie. Vezi nota 183 de la Ștefan S. Gorovei, „Semnificația unor documente false din veacul XVIII”, p. 456, precum și *Anexele* nr. 1, 2, 3, pp. 152-154.

²⁶ Dimitrie Dan, *Cronica Episcopiei de Rădăuți...*, pp. 114-127. Vezi Nicolae Iorga, „Condica de hirotonii a Mitropoliei Moldovei”, pp. 5-6.

²⁷ „Pomelnicul Preosfințiților Mitropolii a țării Moldovei” din *Sinodic sau Pomeanec* se încheie cu Nechifor, Mitropolit de la Morea, despre care precizează: „Acesta au făcut zidul de piatră împrejurul sfintei Mitropolii, la anii 7257, și numai acesta au fost grec Mitropolit Moldovei”, la Constantin Erbiceanu, în *Istoria Mitropoliei Moldaviei și Sucevei și a Catedralei mitropolitane din Iași*, urmată de o serie de documente, de facsimile și de portrete privitoare la Istoria Națională și Bisericească a Românilor, publicație făcută de Ministerul Cultelor

metanie²⁹, unde a mai viețuit 18 ani până în 1778, când, la 15 mai, trecu în veșnicie³⁰, nu înainte de a primi schima mare cu numele Eutimie³¹ (Eftimie).

În *Prothesis adecă Pomel nec al Sfintei Mănăstiri Putna*³², în dreptul numelor „IACOV arhiepiscop, Andrian ieroshimonah, Mariana monahia, Maria și tot neamul lor”, se menționează: „Înnoitorul acestei sfinte mănăstiri și părinții lui. Acesta de a sa bunăvoinie lăsînd scaunul Mitropoliei au venit și s-au așezat aicea într-o această mănăstire a sa. Și au

și a Instrucțiunii Publice cu ocazia Sfințirii Catedralei din Iași din ziua de 23 aprilie 1887, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1888, p. LV.

²⁸ Putnenii rămăseseră în relații „întrucâtva dușmănești cu Scaunul din Iași”, cf. Nicolae Iorga, Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii Românești și a vieții religioase a românilor*, vol. II, p. 158.

²⁹ Episcopul Melchisedec, *O vizită la câteva mănăstiri și biserici antice din Bucovina*, cu 4 stampe cromo-litografiate și 6 stampe xilografiate, București, Tipografia Academiei Române, 1883, p. 271. Vezi și Dimitrie Dan, *Cronica Episcopiei de Rădăuți...*, p. 117.

³⁰ Dimitrie Dan, *Mănăstirea și comuna Putna*, cu două appendice, Edițiunea Academiei Române, București, Inst. de Arte Grafice „CAROL GÖBL”, 1905, p. 16.

³¹ Dimitrie Dan, *Cronica Episcopiei de Rădăuți...*, p. 114.

³² „Prothesis adecă Pomealnec al Sfintei Mănăstiri a Putnei ...”, (de aici înainte în text: „Pomelnicul Mănăstirii Putna”), în Monah Alexie Cojocaru, *Pomelnicile mănăstirii Putna și ale schiturilor ei...*, p. 56. Anexe nr. 23, 24, 25 a, b, 25.1., 26, pp. 20-214. Vezi și descrierea documentului la Claudiu Paradais, *Comori ale spiritualității românești la Putna*, Editura Moldovei și Sucevei, Iași, 1988, pp. 102-103.

trăit aicea ani 18 și 3 luni. Și apropiindu-să sfârșitul și ieșirea sa dintru această lume, au primit sfânta și marea schimă dintru carea s-au numit EVTHIMIE. Și, după luarea schimei, au mai treit 5 zile și au răposat în Domnul în miercuria ot danii Paștelor cu Hristos voscrese, vleat 1778, mai 16". În același *Pomel nec*, la ziua de 16 mai, este menționat: „Arhieriei, schimonah Evtimie. Acesta au fost Iacob, arhiepiscop și mitropolit a toată Țara Moldovei și al doilea ctitor mare și înnoitor aceștii sfinte mănăstiri”, urmând apoi precizarea: „Ieroschimonah Nathan, cel care au scris cu a sa mână aceast pomealnic. Și acesta au fost duhovnic mai sus-numitului Mitropolit care l-au și călugărit în sfânta schimă, 1778, mai, 11”³³.

În *Pomelnicul arhierelor* din „Sinodic sau Pomel nec al fericitilor și pururea pomeniților ctitori și făcătorilor de bine și ajutătorilor și împodobitorilor și miluitorilor Sfintei Săhăstriei a Putnei” din 1768³⁴, scrie în

³³ „Pomelnicul Mănăstirii Putna”, în Monah Alexie Cojocaru, *Pomelnicile mănăstirii Putna și ale schiturilor ei...*, p. 85.

³⁴ „Sinodic sau Pomel nec al fericitilor și pururea pomeniților ctitorilor, făcătorilor de bine, și ajutătorilor, și împodobitorilor și miluitorilor Sfintei Săhăstriei a Putnei, unde iaste hramul Buna Vestire a Preasfintei Stăpânei Născătoarei de D(umne)zău și pururea Fecioarei Marii. Care pomeal nec, acum, întru acest chip, s-au făcut în zilele Prealuminatului domn și oblăduitoriului a toată Țara Moldovii, Io Ioan Grigorie Calimah V(oie)vod, întru a doao domnie a Mării Sale. Fiind mitropolit țărâi Preosfinția Sa, chir Gavriil, unchi mare fiind Mării Sale, iară episcop Rădăuților fiind Preosfinția Sa, chir Dositheu. Și s-au

dreptul numelui „Iacov mitropolitul, carele din sfânta schimă s-au numit Evthimie”: „Acesta, multă facere de bine și agiutoriu și miluire au făcut aceștii Sfinte Săhăstriei pentru pomenirea sa, osebit de o prisacă cu 100 matce ce au dat, care iaste la Stâncă. Acesta au răposat în mai 15, marți, a șasea după Paști, sara, spre miercurea ot danii Pașilor, cu Hristos voscrese, iar îngroparea trupului său au fost în gioia Înălțării Domnului Hristos, la anii de la Hristos 1778, în sfânta mănăstirea sa, în Putna. Acesta, în mantie și în schimă s-au călugărit aici, la această Săhăstrie”.

Este înmormântat în pridvorul din biserica Mănăstirii Putna, alături de părinții săi, călugării: Adrian ieroschimonah și Mariana monahia. În tinda bisericii, sub fereastra din dreapta se află mormântul mitropolitului Iacob Putneanul. Pe piatra mormântală (164 cm/66 cm) scrie următoarea inscripție în limba română cu grafie chirilică: „Acest gropnic iaste al preosfințitului Mitropolit al Moldovii și înnoitorul aceștii sfinte mănăstiri Kir Iacob, carele s-au mutat cătră veșnicele lăcașuri la anii 7286 (1778), în luna maiu 15”. Pe margine se află inscripția „Carele din

scris cu toată oserdiia și silința a Preacuviosului Părinte ieroshimonah, chir Sila, stareț fiind și nacealnic aceștii Sfinte Săhăstriei, de smeritul ieroshimonah Nathan, fiu al aceștii Sfinte Săhăstriei, la anii de la strămoșul nostru Adam 7276, iară de la Mântuitoriu nostru I(isu)s H(risto)s 1768”, după Monah Alexie Cojocaru, *Pomelnicile mănăstirii Putna...*, p. 315. Vezi *Anexe nr. 36, 37, 37, 38, 39, 40, 41, 42*, pp. 235-241.

schimă s-au numit Evtimii (1778)". Mormântul părinților mitropolitului Iacob se găsește tot în pridvorul bisericii în fața mormântului acestuia. Lespedea care acoperă aceste două morminte este înfrumusețată cu un vas din care crește o plantă, având cu dimensiunile 165 cm/67 cm, respectiv 61 cm. Inscripția în limba română precizează: „† Subt această piatră zac oasele robilor lui Dumnezeu Andrian Ieroschimonah și Mariana monahia, după trup părinți ai preosfințitului Mitropolit al Moldovii Kir Iacov, ale cărora oasele s-au adus aicea la anii 7266, 20 ianuarie (1758)”³⁵.

Deși ca mitropolit a păstorit doar un deceniu, „Mitropoliatul său a făcut epocă”³⁶. A fost un vrednic ierarh³⁷ al Bisericii, locurile pe unde a trecut, Rădăuți, Iași, Putna, fiind grăitoare în această privință³⁸. La Iași îi va urma la scaun³⁹ în anul 1760 Gavriil Calimachi, episcop al Tesalonicului și „fratele

³⁵ Dimitrie Dan, *Mănăstirea și comuna Putna...*, pp. 39-40. Vezi și Episcopul Melchisedec, *O vizită la câteva mănăstiri și biserici antice din Bucovina...*, p. 271, precum și *Anexele nr. 4, 5, 6*, p. 155.

³⁶ Constantin Erbiceanu, „Catalogul cronologic al Mitropoliților Moldovei până în prezent”, în *Istoria Mitropoliei Moldaviei și Sucevei și a Catedralei mitropolitane din Iași*, p. LIX, col. I.

³⁷ Pr. Ion Vicovan, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, Editura Trinitas, Iași, 2002, pp. 68-75.

³⁸ Diacon Dr. Alexandru I. Ciurea, *Figuri de ierarhi moldoveni: Iacob Stamati (1749-1803)...*, nota 1, p. 27.

³⁹ A. D. Xenopol, *Istoria și genealogia casei Callimachi*, București, Tipografia Curții Regale, F. GÖBL FII, 1897, pp. 45-46.

după trup”⁴⁰ al Domnului Ioan Teodor Calimachi (1758-1761).

Nicolae Iorga, referindu-se în special la perioada retragerii la Putna, îi descrie viața bunului Mitropolit, în cuvinte din care vibrează admirația și cinstirea-i cuvenite: „Niciodată [vreun] călugăr n-a dus o viață mai tăcută, mai înstrăinată de lume, mai mulțumită în singurătatea-i plină de Dumnezeu, decât monahul Iacob I, proin Mitropolitul Moldovei și Sucevei. Din chilia lui nu ieși nici o protestare, nici o pâră, nici o părere de rău și nici o rugămintă. Trecură astfel optsprezece ani și trei luni, în care el n-avu gândul la alta [altceva] decât la Dumnezeu Căruia Îi închinase albele sale bătrâneți fără de păcate și poate la acel mare și sfânt întemeietor de țară care domnea aici, din aceste negre și înalte

⁴⁰ Pseudo-Enache Kogălniceanu, *Letopisețul Țării Moldovii de la domnia întâi și până la a patra domnie a lui Constantin Mavrocordat Voievod (1733-1774)*, (Vartolomei Mazereanu) Ioan Canta, *Letopisețul Țării Moldovii de la domnia a doua și până la a patra domnie a lui Constantin Mavrocordat Voievod (1741-1769)*, în *Cronici moldovenești*, Ediție critică de Aurora Ilieș și Ioana Zmeu, studiu introductiv de Aurora Ilieș, Editura Minerva, București, 1987, p. 171. Cu mențiunea că autorul este Vartolomei Mazereanu, după cum s-a demonstrat în prefață, și după cum a precizat și N. A. Ursu, „Cronica lui Vartolomei Mazereanu, nu a lui Ioan Canta”, în *Contribuții la istoria literaturii române, studii și note filologice*, Editura Cronica, Iași, 1997, pp. 227-237. Vezi și Petronel Zahariuc, „Mitropolitul Iacob Putneanul și «necazul de obște»”, în *AP*, anul V (2009), nr. 1, p. 228.

ziduri, din mormântul său de trei ori secular, întreaga desfășurare a istoriei Moldovei”⁴¹.

După cuvântul Sfintei Scripturi, „cine va voi să-și scape sufletul îl va pierde, iar cine va pierde sufletul Său pentru Mine și pentru Evanghelie, acela îl va scăpa” (Marcu 8, 35), Sfântul Iacob Putneanul nu și-a cruțat demnitatea sa de Mitropolit al Moldovei, și îndrăznim să spunem că nici viața, pentru a-i ocroti pe cei pe care nimeni nu-i mai apăra. Familia sa nu a fost doar obștea mănăstirii Putna, ucenicii și colaboratorii săi, ci toți cei care i-au fost încredințați spre păstorire, și față de care și-a pus inima, pentru care s-a ostenit ca un adevărat Părinte: „Mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are, ca sufletul lui să și-l pună pentru prietenii săi” (Ioan 15, 13). De aceea, s-a spus despre Mitropolitul Iacob Putneanul că „nu a fost părintele unei obști, al unui număr anume de ucenici, ci s-a dovedit a fi cu adevărat părinte duhovnicesc al întregii țări, dar și al urmașilor, urmașilor săi în veacul veacului”⁴².

Sfântul Ierarh Iacob continuă și acum în Împărăția Cerurilor desăvârșind aceeași lucrare de mijlocire, dar, de această dată, pentru a aduce milosti-

⁴¹ Nicolae Iorga, *Istoria literaturii române, în secolul al XVIII-lea...*, pp. 532-535.

⁴² Ieromonah Marcu Petcu, „Monahism, filiație și paternitate duhovnicească în timpul mitropolitului Iacov Putneanul”, în *AP*, anul V (2009), nr. 1, p. 251.

virea lui Dumnezeu în inimile rănite de nedreptatea semenilor, arătându-se ca „un nou Avraam”, cum îl numește acatistul care îi este dedicat: „Mlădiță dintr-o viță sfântă de părinți duhovnicești care a odrăslit o floare aleasă, te-ai arătat, Sfinte Ierarhe Iacob, tuturor în vremea viețuirii tale, iar purtarea ta de grijă pentru popor ca pe un nou Avraam duhovnicesc te-a arătat, lăcaș ceresc dobândind în lumina Preasfintei Treimi”⁴³.

⁴³ „Icosul 10”, în *Viața și acatistul Sfântului Ierarh Iacob Putneanul, Mitropolitul Moldovei*, colecția „Acatiste și Vieți de Sfinți”, nr. 160, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2017, p. 52.